

СТАНОВИЩЕ

на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

Област на Висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.2. Психология

Научна специалност: Педагогическа и възрастова психология

на Елени Диогенис Мандрадзи, докторант към катедра „Психология“,

Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград

Тема на дисертацията: “Самооценка и адаптация към средата на ученици на 13-16 годишна възраст“

Изготвил: доц. д-р Ергюл Таир, ИИНЧ-БАН

Дисертационният труд на Елени Диогенис Мандрадзи е фокусиран върху самооценката и адаптацията към средата на ученици на 13-16 годишна възраст. В структурно отношение дисертацията е представена чрез увод, три глави, изводи и препоръки за практиката, приноси и използвана литература, разположени върху 155 страници. В четирите приложения са предоставени инструментите на изследването. Получените резултати са илюстрирани с помощта на 21 таблици и 8 фигури. Използваната литература включва 128 източника, в която присъстват както български автори от последните години, така и класически изследователи в областта на изследваната проблематика.

В увода си докторант Мандрадзи лаконично изяснява същността на основния конструкт, който ще се изследва – самооценката и нейните връзки с комуникативните стратегии, ролята ѝ за развитие на личната компетентност и адаптацията към средата. Вероятно тук може да се препоръча по-задълбочена аргументация на научната и научно-приложната значимост на избраната тема и извеждане на личния интерес на автора към нея.

В първа глава са представени теоретичните предпоставки, на които се базира дисертацията. Изведени са основните възгледи за самооценката, интелигентността и адаптацията към средата на учениците. Приема се позицията за самооценката като когнитивен регулатор на личната компетентност, посочва се нейната устойчивост, като се представят резултати обвързващи ниската и висока самооценка с определени поведенчески прояви. В изложението се разглежда същността и основните подходи към интелигентността като фактор, определящ адаптацията към средата.

Представена е работата на пионерите в областта - А. Бине и Т. Симон, позициите на У. Щерн, Д. Уекслър и Ч. Спирман, модела на Р. Стърнбърг, приноса на Х. Гарднър, когнитивното развитие и идеите за адаптацията на Ж. Пиаже и др. Специално внимание е отделено за самооценката на характеристиките на ученето като средство за адаптацията към средата на 13-16 годишните ученици. Акцент се поставя върху теорията за моралното развитие на Л. Колбърг, на Аз-ефективността и социалното учене на А. Бандура, психосоциалното развитие и възгледите на Е. Ериксън и др.

Направеният обзор е доказателство за теоретичната подготвеност на Елени Мандрадзи в проблематиката, която ще проучва. Ще си позволя и една препоръка, като ще призова докторантката към по-голяма коректност в цитирането на използваната литература. Например, цитират се автори като У. Джеймс, Ф. Галтън, А. Бине и Т. Симон чрез техните оригинални творби (James, 1890, стр. 11; Galton, 1890, р. 373 на стр. 12; Binet & Simon, 1905 на стр. 12), а достъпът до тях не е толкова лесен, така че вероятно са цитирани през други автори. Смятам за коректно да се посочи от кого точно са цитирани, ако не използвани оригиналните източници.

Втора глава представя методологията на дисертационния труд, като са изложени целта, задачите и хипотезите на изследването. Целта предполага изследване на наличието на взаимовръзка между самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици и адаптацията им към средата, конкретизирана чрез скалите: приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения. Изведени са шест организационни и изследователски задачи, издигнатите шест хипотези са коректно обосновани. Проверката на хипотезите се осъществява с извадка от 120 ученици на възраст от 13 до 16 години, почти равномерно разпределени по пол. Подробно и пунктуално са описани училищата, в които е проведено изследването, както и проучените характеристики на участниците.

Методическият инструментариум отговаря на целта на изследването и включва няколко модифицирани самоотчетни скали за изследване на самооценката на характеристиките на учене (по Мутафова, 2007) и за изследване на адаптацията към средата (Радославова, Величков, 2005). Вътрешната консистентност на използваните скали, измерени чрез алфа на Кромбах са високи и напълно приемливи за целите на дисертацията. Статистическата обработка на данните е съобразена с целите на изследването, като са приложени честотен анализ, хи-квадрат анализ и линеен регресионен анализ.

Получените резултати са изложени в глава трета, като се установява в съответствие с очакванията, правопрпорционална връзка между общия бал на самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните учениците и общия им бал по скалата за адаптация към средата. Не се установяват възрастови и полови различия в самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишни ученици. Оказва се, че има и други фактори, които влияят върху самооценката на характеристиките за учене: богатия речник, обширния запас от знания, бързото припомняне, интереса към каузални взаимовръзки, уменията за откриване на сходства и различия, наблюдателността, интереса към четенето и уменията за обособяване на същественото от несъщественото на 13-16 годишни ученици. В същото време, възрастта оказва влияние върху жизнените цели на учениците, като с нарастване на възрастта се увеличава способността им за поставяне и преследване на дългосрочни лични цели и жизнени планове. Налице е слаба, но позитивна връзка между изследваните характеристики на самооценката и позитивните взаимоотношения.

Представеният автореферат адекватно отразява съдържанието на дисертационната разработка, макар на някои места да се среща накъсване и прекалено синтезиране на съдържанието на дисертацията. Посочените от докторанта научни приносите съответстват на реалните научни постижения, описани в дисертационния труд. Основните теоретични предпоставки и емпиричните резултати от дисертацията са представени чрез три публикации (1 в съавторство и 1 под печат) в Годишника на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и от доклади в научни конференции.

В заключение, независимо от направените препоръки, както и необходимостта от коригирането на някои правописни и пунктуационни пропуски в автореферата и дисертацията (като напр. грешки в заглавията на цитираната литература – стр.146, автор 117, 119), смятам, че дисертационният труд представя способностите на докторанта да планира, организира и проведе самостоятелно научно изследване, чиито резултати коректно да интерпретира. В дисертацията се наблюдава липса на плагиатство. Всичко това ми дава основание да оценя дисертацията положително и гласувам с „Да“ за присъждането на Елени Диогенис Мандрадзи на образователната и научна степен „доктор“.

15.05.2018 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Ергюл Таир)